

Türkiye’de veteriner hekimliği alanında lisansüstü eğitim

R. Tamay BAŞAĞAÇ GÜL¹, Türel ÖZKUL², Aytaç AKÇAY³, Berfin MELİKOĞLU⁴

¹ Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Ankara; ²Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Bursa; ³Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Biyoistatistik Anabilim Dalı, Ankara; ⁴Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı, Samsun.

Özet: Türkiye’de veteriner hekimliği alanında modern anlamda lisansüstü eğitimin temelleri 1930’lu yıllarda atılmıştır. O yıllarda, Ankara’da bulunan dönemin tek veteriner okulunda doktora derecesine yönelik olarak verilmeye başlanan lisansüstü eğitimin yanısıra, Tarım Bakanlığına bağlı bazı araştırma kurumlarında 1940’lı yıllarda uzmanlık eğitimi de başlatılmıştır. 1980’li yılların başında, bir yandan uzmanlık eğitimi sona erdirilirken; diğer yandan da sağlık bilimleri alanındaki tüm lisansüstü çalışmalar, veteriner hekimliği alanındakiler de dahil olmak üzere Yükseköğretim Kanunu uyarınca üniversitelerin bünyelerinde kurulan sağlık bilimleri enstitülerinin çatısı altında toplanmıştır. Bugün Türkiye’de veteriner hekimliğinde lisansüstü eğitim, 17 Sağlık Bilimleri Enstitüsü tarafından yürütülmektedir.

Anahtar sözcükler: Lisansüstü eğitim, Türkiye, veteriner hekimliği.

The graduate education in veterinary medicine in Turkey

Summary: The modern graduate education in the field of veterinary medicine was laid in Turkey in the 1930s. In addition to graduate education began to give for Doctor of Philosophy degree in the only veterinary school of that time which was located in Ankara, specialized veterinary education was also initiated in the 1940s at some research establishments affiliated to the Ministry of Agriculture. At the beginning of 1980s, from one hand specialized education was terminated, on the other hand all graduate studies in the field of health sciences including veterinary medicine were included in graduate schools of health sciences established within universities within the scope of the Higher Education Law. Presently, 17 Graduate Schools of Health Sciences carry graduate programs out in veterinary field in Turkey.

Key words: Graduate education, Turkey, veterinary medicine.

Giriş

Türkiye’de veteriner hekimliği alanında modern anlamda lisansüstü eğitimin temelleri, 1930’lu yıllarda ülkeye gelen Alman öğretim üyelerinin, Almanya’da uygulanmakta olan üniversite sistemini Türkiye’ye adapte etmeye yönelik çalışmaları ile atılmıştır (7, 8, 10). Tarım Bakanlığına bağlı çeşitli kurumlar ile o yıllarda ülkenin tek veteriner okulu olan Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesinin işbirliği çerçevesinde 1940’lı yıllarda uzmanlık eğitimi de başlatılmıştır. Türkiye Cumhuriyetinin ilk Üniversite Kanununun 1946’da yürürlüğe konulmasıyla, lisansüstü eğitim üniversite sistemine resmen dahil edilirken; uzmanlık eğitiminin işleyişi eskisi gibi bırakılmıştır (8). Tarım Bakanlığı tarafından çeşitli tarihlerde hazırlanan yönetmelikler çerçevesinde yürütülen uzmanlık eğitimi, 1954 yılında çıkarılan 6343 sayılı Kanun ile yasal dayanak kazanmıştır. Uzmanlık eğitimi, 20 Haziran 1967’de *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Hayvan Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Uzmanlık Yüksek Okulu*’nun kurulması ile birlikte tek çatı altında toplanmış ve Okul ile Bakanlığın

yakın işbirliği dahilinde sürdürülmeye başlanmıştır. Okulda, ayrıca, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesinin “Doktora Yönetmeliği” uyarınca doktora eğitimi yaptırılmasına da olanak sağlanmıştır (8, 9). Bu uygulama, Türkiye’de yükseköğretimin işleyişini düzenleyen 2547 sayılı Yasanın yürürlüğe konmasına kadar devam etmiş; söz konusu Yasanın çıkarılmasını takiben, veteriner hekimliği alanı da dahil sağlık bilimlerindeki tüm lisansüstü çalışmalar, Yasa uyarınca kurulmuş olan sağlık bilimleri enstitülerine bırakılmıştır (3, 9). Uzmanlık eğitimi ise Uzmanlık Yüksek Okulunun kaldırılmasıyla birlikte sona erdirilmiş; sonraki yıllarda uzmanlık eğitiminin yeniden başlatılması için yürütülen çalışmalara ise süreklilik kazandırılmamıştır (9).

Bugün Türkiye’de veteriner hekimliği alanında doktora ve bilim uzmanlığı (master) derecelerine yönelik olarak verilen lisansüstü eğitim, 17 Sağlık Bilimleri Enstitüsü (SBE) tarafından sürdürülmekte ve işleyişi de 2547 sayılı Yasaya dayanılarak çıkarılan yönetmelikler ile düzenlenmektedir (5).

Bu çalışma, Türkiye’de veteriner hekimliği alanında SBE’lerinin çatısı altında sürdürülen lisansüstü eğitimi ilk kez ve bütünsel olarak ele almak ve yapılacak daha ayrıntılı çalışmalar için bir açılım oluşturmak amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Materyal ve Metot

Çalışmanın materyalini, 17 Üniversitenin SBE’lerine gönderilen bilgilendirme formlarından elde edilen veriler (5) ile Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) istatistikleri (14) oluşturmuştur. Bilgilendirme formlarında, SBE’lerinin kuruluş tarihlerini, veteriner hekimliği alanında doktora ve yüksek lisans programlarının açıldığı anabilim dallarını, programlara kaydolan ve programlardan mezun olan öğrenci sayılarının yıllara göre dağılımlarını ve öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini sorgulayan bölümlere yer verilmiştir. Her iki ana kaynaktan elde edilen veriler, elektronik ortama kaydedilmiş ve SPSS 14.01 (Lisans no: 9869264) paket program ile istatistik analizleri yapılmıştır. Sonuçlar, tablolar halinde gösteri-

lerek yorumlanmıştır. Metin ve tablolar hazırlanırken, veteriner fakültelerinin bölüm sayılarındaki ve bazı anabilim dallarının adlarındaki farklılıklar göz ardı edilmiş; metin ve tablolar, Avrupa Veteriner Hekimliği Eğitim Kurumları Birliği (EAEVE) tarafından da kabul gördüğü üzere, akredite olmuş Ankara Üniversitesi ve Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültelerinin akademik yapılanmaları esas alınarak, bir örnek olacak biçimde düzenlenmiştir.

Bulgular

Türkiye’de sağlık bilimleri alanında lisansüstü eğitimin SBE’lerinin çatısı altına alındığı 1982 yılında Ankara, Elazığ, İstanbul, Bursa ve Konya’da bulunan beş Üniversitenin SBE’lerinde veteriner hekimliği alanında lisansüstü programlarda eğitim verilirken; bugün bu alanda lisansüstü programlarda eğitim veren Enstitü sayısının 17’ye ulaştığı saptanmıştır. SBE’lerinin kuruluşlarından itibaren farklı akademik yıllarda açılmış olan yüksek lisans ve doktora programları toplu halde Tablo 1’de

Tablo 1: Veteriner hekimliğinde yüksek lisans ve/veya doktora programı olan anabilim dallarının enstitülere göre dağılımı*
Table 1: Distribution of veterinary Ms and/or PhD programmes of the divisions in the institutes

Bölümler ve Anabilim Dalları	Yüksek lisans programı olan enstitü	Doktora programı olan enstitü
Temel Bilimler		
Anatomi	1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 16, 17	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 15, 16, 17
Biyokimya	1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 17	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 17
Fizyoloji	1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 17	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 15, 17
Histoloji – Embriyoloji	1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 15	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 15
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji	1, 5	1, 2, 5
Klinik Öncesi Bilimler		
Farmakoloji	1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 15	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 15, 16
Mikrobiyoloji	1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 15	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 15
Viroloji	1, 5, 10, 13, 15, 16	1, 2, 3, 5, 15
Parazitoloji	1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 15, 16
Patoloji	1, 5, 6, 8, 10, 12, 15	1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 12, 15, 16
Klinik Bilimler		
Cerrahi	1, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 17	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 15, 17
Doğum ve Jinekoloji	1, 5, 6, 8, 10, 13, 14, 15	1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 15, 16
İç Hastalıkları	1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 13, 14, 15	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 15, 16
Dölerme Suni Tohumlama ve Androloji	1, 3, 5, 6, 10, 13, 14, 15, 16	1, 2, 3, 4, 5, 6, 15, 16
Zootekni ve Hayvan Besleme		
Zootekni	1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 17	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 15, 17
Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları	1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 13, 15, 16, 17
Biyoistatistik	1	1
Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği	1, 5, 10, 15	1, 15
Genetik	1, 14, 15	1, 15
Gıda Hijyeni ve Teknolojisi		
Gıda Hijyeni ve Teknolojisi	1, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 14, 15, 16, 17	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 15, 16, 17

*: Tablo verileri için bkz: Kaynak No: 5.

1:Ankara Üniv. SBE, 2:Elazığ Üniv. SBE, 3:İstanbul Üniv. SBE, 4:Uludağ Üniv. SBE, 5:Selçuk Üniv.SBE, 6:100.Yıl Üniv. SBE, 7:Kafkas Üniv.SBE, 8:Adnan Menderes Üniv. SBE, 9:Dicle Üniv. SBE, 10:Erciyes Üniv. SBE, 11:Mehmet Akif Ersoy Üniv. SBE, 12:Kırıkkale Üniv. SBE, 13:Mustafa Kemal Üniv.SBE, 14:Harran Üniv.SBE, 15:Kocatepe Üniv. SBE, 16:Ondokuz Mayıs Üniv.SBE, 17:Atatürk Üniv. SBE.

gösterilmiştir. Buna göre, bütün anabilim dallarında hem doktora hem de yüksek lisans programları açan tek enstitünün Ankara Üniversitesi SBE olduğu anlaşılmıştır. Bursa ve Diyarbakır'da bulunan Enstitülerde, bu alanda yalnızca doktora programlarında; Harran Üniversitesi SBE'nde ise yalnızca yüksek lisans programlarında eğitim verildiği belirlenmiştir. Fırat Üniversitesi SBE'nde, yüksek lisans programının yalnızca Zootečni Anabilim Dalı'nda açıldığı, ancak bu programdan bugüne dek hiç mezun verilmediği bildirilmiştir. Biyoistatistik alanında lisansüstü eğitim programlarının yalnızca Ankara Üniversitesi SBE'nde bulunduğu; Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği ile Genetik alanlarında lisansüstü eğitim programları açan enstitü sayısının ise oldukça sınırlı kaldığı görülmüştür (Tablo 1).

Tablo 2: Sağlık Bilimleri Enstitülerinin veteriner hekimliği programlarından master ve doktora derecesi ile mezun olan öğrenciler (1983-2007)*

Table 2: Students graduated from the Graduate Schools of Health Sciences' veterinary programmes with Ms and PhD degrees (1983-2007)

Yıllar	Master programı mezunları		Doktora programı mezunları		Toplam mezunlar
	Sayı	%	Sayı	%	
1983	0	0.0	28	100.0	28
1984	4	20.0	16	80.0	20
1985	5	26.3	14	73.7	19
1986	0	0.0	7	100.0	7
1987	4	17.4	19	82.6	23
1988	3	11.1	24	88.9	27
1989	5	12.2	36	87.8	41
1990	10	18.9	43	81.1	53
1991	9	11.8	67	88.2	76
1992	19	22.6	65	77.4	84
1993	20	24.4	62	75.6	82
1994	13	16.7	65	83.3	78
1995	19	20.0	76	80.0	95
1996	27	22.1	95	77.9	122
1997	24	19.5	99	80.5	123
1998	39	25.5	114	74.5	153
1999	25	16.4	127	83.6	152
2000	20	14.7	116	85.3	136
2001	51	40.8	74	59.2	125
2002	39	27.1	105	72.9	144
2003	59	30.3	136	69.7	195
2004	65	41.1	93	58.9	158
2005	89	47.8	97	52.2	186
2006	104	58.8	73	41.2	177
2007	110	52.4	100	47.6	210
Toplam	763	30.4	1751	69.6	2514

*: Tablo verileri için bkz: Kaynak No: 5.

Türkiye'de veteriner hekimliği alanında SBE'lerinin lisansüstü programlarından ilk mezunların verildiği 1983 yılından 2007 yılı sonuna kadar 763'ü yüksek lisans programlarından ve 1751'i de doktora programlarından olmak üzere toplam 2514 öğrencinin mezun olduğu saptanmıştır (Tablo 2). Yıllara göre öğrenci sayılarındaki değişim, basit doğrusal regresyon ile modellenmiştir.

Modelin tanımlayıcılık katsayısı (R^2) 0,939 olarak hesaplanmıştır. Buna göre, 1983-2007 yılları arasında lisansüstü öğrenimini tamamlayan öğrenci sayısı her yıl bir önceki yıla göre %0.33 oranında artış göstermiştir. Toplam mezunlar içinde, 1983 yılında mezun olanların oranı %1 iken; 2007 yılında bu oran %8.35'e yükselmiştir. Lisansüstü programlardan mezun olan öğrencilerin içinde master derecesi alanların oranı her yıl bir önceki yıla göre %1.56 oranında artış göstererek, 2007 yılı sonunda %52.4'e yükselmiş; doktor unvanı alanların oranı her yıl aynı oranda azalarak, 2007 yılı sonunda %47.6 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: Son sekiz akademik yılda veteriner hekimliği alanında master ve doktora programlarından mezun olan öğrencilerin anabilim dallarına göre dağılımı *

Table 3: Distribution of students graduated from veterinary Ms or PhD programmes in the divisions in last eight academic years

Bölümler ve Anabilim Dalları	Master		Doktora		Toplam
	Sayı	%	Sayı	%	
Temel Bilimler					
Anatomi	9	20.93	34	79.07	43
Biyokimya	56	50.00	56	50.00	112
Fizyoloji	24	40.68	35	59.32	59
Histoloji – Embriyoloji	13	32.50	27	67.50	40
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji	0	0.00	5	100.00	5
Toplam	102	39.38	157	60.62	259
Klinik Öncesi Bilimler					
Farmakoloji	40	45.98	47	54.02	87
Mikrobiyoloji	45	42.86	60	57.14	105
Viroloji	1	4.17	23	95.83	24
Parazitoloji	33	38.37	53	61.63	86
Patoloji	11	26.83	30	73.17	41
Toplam	130	37.90	213	62.10	343
Klinik Bilimler					
Cerrahi	53	47.32	59	52.68	112
Doğum ve Jinekoloji	29	34.52	55	65.48	84
İç Hastalıkları	22	30.14	51	69.86	73
Dölerme Suni Tohumlama ve Androloji	8	19.05	34	80.95	42
Toplam	112	36.01	199	63.99	311
Zootečni ve Hayvan Besleme					
Zootečni	21	22.34	73	77.66	94
Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları	93	62.84	55	37.16	148
Bioistatistik	0	0.00	3	100.00	3
Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği**	7	41.18	10	58.82	17
Genetik**	1	100.00	0	0.00	1
Toplam	122	46.39	141	53.61	263
Gıda Hijyeni ve Teknolojisi					
Gıda Hijyeni ve Teknolojisi	93	55.36	75	44.64	168
Toplam	559	41.59	785	58.41	1344

*: Tablo verileri için bkz: Kaynak No: 14.

** : Anabilim Dallarından elde edilen veriler kullanılmıştır.

Tablo 3'te ise SBE'lerinde, yüksek lisans ve doktora programlarından son sekiz akademik yılda (1999-2000 eğitim-öğretim yılından 2006-2007 eğitim öğretim yılı sonuna kadar) mezun olan öğrencilerin sayı ve oranları gösterilmiştir. Buna göre, bölümler düzeyinde lisansüstü programlardan mezun olan toplam öğrenci sayılarına bakıldığında, en az mezunun (n=259) Temel Bilimlerden, en fazla mezunun (n=343) ise Klinik Öncesi Bilimlerden verildiği anlaşılmıştır. Mezun sayısı açısından, Klinik Öncesi Bilimleri sırasıyla Klinik Bilimler, Zootekni ve Hayvan Besleme ve Gıda Hijyeni ve Teknolojisi Bölümlerinin izlediği görülmüştür.

Anabilim dalı düzeyinde, lisansüstü programlardan mezun olan toplam öğrenci sayılarına bakıldığında, en fazla öğrencinin (n=168) Gıda Hijyeni ve Teknolojisi Anabilim Dalı'ndan; en az öğrencinin ise (n=1) Genetik Anabilim Dalı'ndan mezun olduğu belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye'de lisansüstü eğitimin SBE'leri tarafından verilmeye başlandığı 1982 yılında veteriner hekimliği alanında beş Enstitüde lisansüstü düzeyde eğitim öğretim yürütülürken; bugün bu sayının 17'ye yükselmiş olması (5), 1980'li yıllardan önce başlatılan ve 2547 sayılı Kanunun çıkarılmasından sonra hız kazanan yükseköğretimi ülke geneline yayma politikası (16, 17) çerçevesinde değerlendirilebilir. Veteriner hekimliği alanında lisans düzeyinde eğitimin verildiği her üniversitede, aynı zamanda lisansüstü düzeyde eğitimin de veriliyor olması ilk bakışta olumlu bir görünüm arz etse de ülkede mevcut veteriner fakültelerinin pek çoğunun alt yapı, insan gücü ve eğitim öğretimin niteliği açısından yetersizliğinin sorgulandığı (3) dikkate alındığında, lisans eğitimi için gündeme gelen endişelerin, lisansüstü eğitim için de duyulması kaçınılmaz olmaktadır. Nitekim, konuyla ilgili pek çok bilimsel ve mesleki toplantıda da (2, 3, 4), belirli koşulları sağlamayan ve henüz lisans eğitimini bile gerektirdiği gibi gerçekleştirilemeyen üniversitelerde, lisansüstü programların açılmaması gerekliliği sürekli olarak vurgulanmıştır.

Türkiye'de veteriner hekimliği alanında lisansüstü eğitimi yürüten 17 SBE'nden tüm anabilim dallarında hem doktora hem de yüksek lisans programı bulunan tek kurumun Ankara Üniversitesi SBE olması (5), bu Enstitünün tüm Anabilim Dallarının, bu programları açma koşullarını sağlaması ile ilişkilendirilebilir. Benzer şekilde, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji, Hayvan Sağlığı Ekonomisi ve İşletmeciliği ile Genetik alanlarında lisansüstü eğitim programları bulunan enstitü sayısının sınırlı olması da (5) bu alanların anabilim dallarının diğer anabilim dalları kadar yaygın olmaması ve/veya, mevcut anabilim dallarının bu programları açma koşullarını sağlayamaması ile açıklanabilir. Buna karşın, Bursa ve Elazığ'da bulunan SBE'lerinde yalnızca

doktora programlarında eğitim yaptırılmasını (5); bu Enstitülerin anabilim dallarının yüksek lisans programlarını açma koşullarını sağlayamamaları ile açıklamak olanaklı değildir. Nitekim, veteriner hekimliği alanında, Ankara'da bulunan SBE ile eşzamanlı olarak lisansüstü eğitime başlayan bu iki köklü Enstitü'den gelen bilgilendirme formlarına (5) bakıldığında, her iki Enstitünün hemen bütün anabilim dallarının, ilgili mevzuatta öngörülen şekilde her iki programı da açabilecek donanımına sahip olduğu görülmektedir. Bu tablo, bütün olarak, Türkiye'de veteriner hekimliğinde SBE'leri tarafından yürütülen lisansüstü eğitim programlarındaki nitelik farklılıklarının yanıtını, yalnızca bilimsel ve nesnel ölçütlere dayanarak vermenin olanaksızlığını ortaya koymaktadır. Daha önce de değinildiği gibi 2547 sayılı Yasa ile "tıpta uzmanlık" dışındaki lisansüstü eğitim SBE'lerine bırakılınca, Uzmanlık Yüksek Okulu kapatılarak veteriner hekimliğinde uzmanlık eğitimi sona erdirilmiştir (9). Bu alanda giderek beliren uzman açığının, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından dönem dönem açılan yüksek lisans eşdeğeri eğitim programlarını tamamlayanlardan karşılanmaya çalışılması ise hukuki problemlere yol açmıştır (9, 11). Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile üniversitelerin bu konuda uzlaşmadıkları bilinen bir gerçektir. Diğer yandan, Türkiye'de eğitim-öğretim süresinin beş yıl olması nedeniyle, veteriner fakülteleri mezunlarına verilen lisans diplomasının yüksek lisans diplomasına eşdeğer nitelikte sayılması (3), SBE'lerinde veteriner hekimler için yüksek lisans programlarının açılması konusunu daha da tartışılmalı hale getirmiştir. İşte, Türkiye'de veteriner hekimliği alanında lisans ve lisansüstü eğitim ile ilgili olarak 1980'li yıllardan bu güne taşınan bütün bu tartışılmalı uygulamalar (2, 3, 6, 15) dikkate alındığında; lisansüstü eğitim programlarını açma koşullarını tümüyle sağlayan SBE'lerinden bazılarında her iki program da açılırken; bazılarında, yalnızca doktora programlarının açılması (5), bilimsel gerekçeler ile açıklamaya çalışmanın boş bir çaba olduğu görülmektedir. Bu durumun, SBE'lerinin, mevcut tartışmaların hangi tarafında yer aldıkları ile başka bir deyişle hangi uygulamayı benimsedikleri ile ilişkilendirilebileceği düşünülmektedir.

Türkiye'de veteriner hekimliği alanında, 1983-2007 yılları arasında lisansüstü eğitimi tamamlayan öğrencilerden yüksek lisans programlarından mezun olanların oranı, her yıl bir önceki yıla göre artarken, doktora programlarından mezun olanların oranının her yıl bir önceki yıla göre azalmasını, her iki programa kayıt olan öğrenci sayısı ile birebir karşılaştırarak değerlendirmek, eldeki verilerin eksikliği nedeniyle olanaklı olmamıştır. Bununla birlikte, bu durum, doktora eğitiminin gün geçtikçe çekiciliğini yitirdiğini; başka bir deyişle, akademik yaşama katılmak amacıyla eğitim görmek isteyenlerin sayısının giderek azaldığını; buna karşın,

yüksek lisans eğitiminin çekiciliğinin giderek arttığını akla getirmektedir. Böyle düşünmek için de pek çok haklı neden sıralanabilir: Öncelikle, öğrencilere lisans eğitimleri sırasında lisansüstü eğitime başvuracak donanım kazandırılmamaktadır ve doktora programına kayıt olma koşulları, yüksek lisans programına kayıt olma koşullarına göre her zaman için daha zordur. Daha da önemlisi, Türkiye’de yüksek lisans eğitime göre daha uzun, zahmetli ve zor bir eğitim süreci olan doktora eğitimi için araştırma görevlisi kadrosu sıkıntısı mevcuttur. Araştırma ve araştırmacılara sağlanan mali destekler yetersizdir ve bu eğitim ile kazanılan “doktor” unvanı için sahada bir görev tanımı yapılmamıştır. Başka bir deyişle akademik yaşama katılmak için bir önkoşul olan doktora eğitimi sonrasında, akademik yaşam dışında devamlılığı olan “iş olanağı” bulunmamaktadır (12, 13). Bir sonraki adımda ise, akademisyenlerin özlük hakları, akademik yükseltgenmeler ve ücretleri de içeren çalışma şartları ile ilgili yaşadıkları olumsuzluklar yer almaktadır. Nitekim, son yıllarda Türkiye’de akademisyenlerin sorunları ve beklentilerini belirlemek amacıyla yapılan pek çok araştırma da (1, 12, 13, 18) bu olumsuzlukları yansıtmakta ve akademisyenlerin çok büyük bir bölümünün mutlu olmadığını ortaya koymaktadır. Diğer yandan, yüksek lisans eğitimi, işsiz veteriner hekim oranının giderek arttığı bir dönemde, sahanın rekabetçi koşullarına, veteriner hekimlerin daha donanımlı çıkmalarını ve çalışma yaşamında da bazı ayrıcalıklar kazanmalarını sağladığı gibi; kimi alanlarda çalışmak için “uzman olmak” günümüzde, artık bir önkoşul haline de gelmiştir (2, 3). Bütün bu nedenler, yüksek lisans eğitiminin, doktora eğitimine göre daha fazla tercih edilmeye başlanmasında etkili olmuş olabilir.

Bu araştırmadan elde edilen veriler çerçevesinde tartışılması gereken bir diğer nokta da bölüm ve anabilim dalı düzeyinde yüksek lisans ve doktora programlarından mezun olanların sayı ve oranlarıyla ilgilidir. Bölümler düzeyinde en az mezunun, Temel Bilimlerden; en fazla mezunun ise sırasıyla Klinik Öncesi Bilimlerden ve Klinik Bilimlerinden verilmesi, iş bulma olanakları ve çalışma koşullarının, kariyer seçiminde etkili olduğunu ortaya koyan çalışmaları (1, 13) desteklemektedir. Nitekim, veteriner hekimliğinde, temel bilimlerle ilgili alanlarda, akademik yaşam dışında iş olanaklarının oldukça sınırlı olduğu düşünülmektedir. Diğer yandan, Türkiye’de özellikle son yirmi yılda yaşanan değişim sonucunda, kamuda veteriner hekimler için istihdam alanlarının giderek daralmasına karşın - klinik öncesi ve klinik bilimlerle ilgili alanlardan mezun olan veteriner hekimlere daha avantajlı istihdam olanakları sunan - serbest veteriner hekimliğin hızla geliştiği bilinen bir gerçektir (2, 3). Anabilim dalı düzeyinde, lisansüstü programlardan en fazla mezunun Gıda Hijyeni ve Teknolojisi Anabilim Dalı’ndan verilmesinde de aynı

yaklaşım benimsenebilir. En az mezunun Genetik Anabilim Dalı’ndan verilmiş olması ise bu Anabilim Dalı’nın kurumsallaşma ve bu programları açma koşullarını yerine getirebilme düzeyi ile ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte, SBE’lerinde veteriner hekimliğinde lisansüstü eğitim programları için anabilim dallarına ayrılan kontenjanlara ve bu programlara kayıt yaptıran öğrenci sayılarına ilişkin verilerin eksik olması; Tablo 3’te yer alan verilerin, anabilim dalı düzeyinde, daha ayrıntılı bir biçimde tartışılmasını engellemektedir.

Sonuç olarak, Türkiye’de veteriner hekimliğinde master ve doktora derecelerine yönelik lisansüstü eğitimin SBE’lerince yürütülmeye başlandığı dönemde beş Enstitüde lisansüstü programlarda eğitim verilirken; bugün bu sayının 17’ye ulaştığı görülmektedir. Bu Enstitülerde yürütülen lisansüstü programlarda sayı ve nitelik açısından bir örneklik bulunmamaktadır. Lisansüstü eğitim, her geçen gün yüksek lisans lehine ağırlık kazanmaktadır. İş bulma ve çalışma olanaklarının, diğer alanlarda olduğu gibi veteriner hekimliği alanında da lisansüstü eğitimde alan seçimini etkilediği görülmektedir.

Teşekkür

Araştırma verilerinin toplanması aşamalarında, Ankara Üniversitesi SBE Müdürü sıfatıyla her türlü yardımı sağlayan Prof. Dr. Rıfat Vural’a, çalışmayı içerik ve yazım açısından değerlendiren Prof. Dr. Orhan Alpan’a ve işbirliklerinden dolayı SBE’lerinin değerli çalışanlarına teşekkürlerimizi sunarız.

Kaynaklar

1. Akman Y, Kelecioğlu H, Bilge F (2006): *Öğretim elemanlarının iş doyumlarını etkileyen faktörlere ilişkin görüşleri*. HÜ Eğitim Fak Derg, **30**, 11-20.
2. Anonim (1998): *1. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Ön Rapor*. Veteriner Hekimler Derneği, Ankara.
3. Anonim (2002): *2. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Komisyon Raporları*. Medisan Yayınevi Ltd. Şti. Ankara.
4. Anonim (2004): *XV. Türkiye Üniversiteleri Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürleri Toplantısı*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
5. Anonim (2007): *Sağlık Bilimleri Enstitüleri Bilgilendirme Formları Dosyası*. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı Arşivi, Ankara.
6. Aytuğ CN (2008): *Uzak-yakın geçmiş ve çağdaş veteriner hekimlik*. Hayvancılıkta Performans, **3**, 40-50.
7. Başağaç RT, Dinçer F (2003): *The historical role of the "Higher Agricultural Institute" in Turkish higher educational system*. 110-117. In: J. Schaeffer, P. Koolmees (Eds), *History of Veterinary Medicine and Agriculture*. Proceedings, DVG Service GmbH: Giessen.
8. Dinçer F (1983): *Veteriner Fakültesi*. Alınmıştır: F. Dinçer (Ed), *Ziraat-Veteriner-Orman Fakültelerinin Yüksek Ziraat Enstitüsü Bünyesinde Açılışlarının 50’nci Yılı 1933-1983*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

9. **Dinçer F** (1999): Türkiye Cumhuriyetinin 75. yılında veteriner hekimliğinin bilimsel bilançosu. 335-368. Alınmıştır: Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Bilim "Bilanço 1923-1998" Ulusal Toplantısı I. Kitap, I. Cilt. TÜBİTAK Matbaası, Ankara.
10. **Dölen E** (2008): Yüksek Ziraat Enstitüsü'nde bilimsel araştırmanın kurumsallaşması ve Veteriner Fakültesi'nde yapılan doktoralar (1933-1948). Alınmıştır: A. Yaşar, A. Yiğit, S. İzmirli (Ed), II. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu Bildiriler Kitabı. ME-SA Digital Kopyalama Merkezi, Konya.
11. **Erk N, Dinçer F** (1970): Türkiye'de Veteriner Hekimlik Öğretimi ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Tarihi. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
12. **Karataş BS** (2006): Araştırma görevlilerinin sorunları ve çözüm önerileri. Erişim tarihi: 10 Ocak 2009 Erişim adresi: <http://www.biyoetik.org.tr/makaleler/Diger/Ars%20Gor.Pdf>.
13. **Kök Strateji Araştırma Merkezi** (2008): Akademisyenlerin sorunları ve beklentileri araştırması. Erişim tarihi: 9 Ocak 2009 Erişim adresi: http://kok-sam.com/index.php?option=com_content&task=view&id=41&Itemid=34.
14. **ÖSYM** (2001-2008): Araştırma ve Yayın - Süreli Yayınlar. Erişim tarihi: 13 Ocak 2009 Erişim adresi: <http://www.osym.gov.tr/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF8F59EC4393613791>.
15. **Serpen A** (2007): AB müzakereleri sürecinde Türkiye'de veteriner hekimlik hizmetleri ve geleceği. Erişim tarihi: 13 Ocak 2009 Erişim adresi: <http://www.abveteriner.org/dosyalar/serpenABuyum.pdf>.
16. **T.C. Yükseköğretim Kurulu** (2006): Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi –Taslak Rapor. Erişim tarihi: 11 Ocak 2009 Erişim adresi: <http://www.yok.gov.tr/duyuru/2006/turkiyeninyuksekogretimstratejisi.pdf>.
17. **T.C. Yükseköğretim Kurulu** (2007): Türkiye'nin Yükseköğretim Stratejisi. Meteksan A.Ş., Ankara.
18. **Tuzgöl Dost M, Cenkseven F** (2007): Devlet ve vakıf üniversitelerinde çalışan öğretim elemanlarının mesleki sorunları. Çukurova Üniv Sos Bil Enst Derg, **16**, 203-218.
Geliş tarihi: 26.01.2009 / Kabul tarihi: 20.05.2009

Yazışma adresi

Yrd. Doç. Dr. R. Tamay Başağaç Gül
Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD
06110 / Ankara
e-mail: basagac@veterinary.ankara.edu.tr